

Bütün hasselerimizle, bir ayet veya kelimelerden (hadis veya risale) bütün mana tabakalarını hissetmek ve anlamak için neler yapılmalı?

Bu durumu birkaç şekilde anlamak mümkündür:

Birincisi: Sözün kıymetini belirleyen ve tesirini tayin eden. "*Kim söylemiş? Kime söylemiş? Niçin söylemiş? Ne makamda söylemiş?*" noktaları nazar-ı itibara almalı. Örnek olarak Üstad'ın şu ifadelerine bakılabilir:

"Kur'ân-ı Kerim okunurken, istimâında bulunduğun zaman muhtelif şekillerde dinleyebilirsin: 1. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, nübüvvet kürsüsüne çıkıp nev-i beşere hitaben Kur'ân'ın âyetlerini tebliğ ederken, kıraatini kalben ve hayalen dinlemek için kulağını o zamana gönder. O fem-i mübarekinden çıkar gibi dinlemiş olursun. 2. Veya Cebrâil (a.s.) Hazret-i Muhammed'e (a.s.m.) tebliğ ederken, her iki hazretin arasında yapılan tebliğ-tebellüğ vaziyetini dinler gibi ol. 3. Veya Kab-ı Kavseyn makamında, yetmiş bin perde arkasında Mütakellim-i Ezelînin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma olan tekellümünü dinler gibi, hayalî bir vaziyete gir. Öncelikle ülfet denilen hastalıktan sıyrılmak gerek. Bunun için kuvvetli teffekkürî bir amaliyat-ı cerrahiye şarttır." (1)

İkincisi: Mümkün olduğu kadar Yaratan'ın rızasını hayatının gayesi yapmış insanlardan bir çevre - cemaat içinde bulunmak ve her şeyi dünya ve boş işler olan insanların kalabalığından uzak durmak: Çünkü, **"sohbette insibağ ve in'ikâs vardır"**. Yani insan ister istemez az veya çok sohbetin rengine bürünür. Üstad bunu Asr-ı Saadetteki ve müctehitler asrındaki insanların yetişmeleri için en verimli zemin olarak anlatır:

"Nasıl ki, çarşıda, mevsimlere göre birer metâ mergub oluyor, vakit be vakit birer mal revaç buluyor... Ve Selef-i Salihîn asrında ve o zamanın çarşısında en mergub metâ, Hâlık-ı Semâvat ve Arzın marziyatlarını ve bizden arzularını, kelâmından istinbat etmek ve nur-u Nübüvvet ve Kur'ân ile, kapatılmayacak derecede açılan âhîret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak vesâilini elde etmek idi."

"İşte, o zamanda zihinler, kalbler, ruhlar, bütün kuvvetleriyle Yerler

---

ve Gökler Rabbinin marziyâtını anlamaya müteveccih olduğundan, içtimaiyât-ı beşeriyenin sohbetleri, muhavereleri, vukuatları, ahvalleri ona bakıyordu. Ona göre cereyan ettiğinden, her kimin güzelce bir istidadı bulunsa, onun kalbi ve fitratı, şuursuz olarak her şeyden bir ders-i marifet alır, o zamanda cereyan eden ahval ve vukuat ve muhaverattan taallüm ediyordu. Güya herbir şey ona bir muallim hükmüne geçip, onun fitrat ve istidadına, içtihadı bir istidat ihzarını telkin ediyordu. Hattâ o derece şu fitrî ders tenvir ediyordu ki, yakın idi ki kisbsiz içtihadı kabiliyeti ola, ateşsiz nurlana..."

"İşte, şu tarzda fitrî bir ders alan bir müstaid, içtihadı çalışmaya başladığı vakit, kibrit hükmüne geçen istidadı, '*nurun ala nur*' sırrına mazhar olur, çabuk ve az zamanda müçtehid olurdu."(2)

Üçüncüsü: Ülfet (alışmışlık) hastalığından kurtulmak için kuvvetli tefekkür:

"O zamanda (Asr-ı saadette), o inkılâb-ı azîm-i İslâmîde, hayır ve hak bütün güzelliğiyle, şer ve bâtıl bütün çirkinliğiyle görülmüş ve maddeten hissedilmiş."

"Evet, Kur'ân-ı Hakîmin envârıyla hasıl olan o inkılâb-ı azîm-i içtimaîde ezdad birbirinden çıkıp ayrılırken, şerler bütün tevâbiyle, zulümâtıyla ve teferruâtıyla; ve hayır ve kemâlât bütün envârıyla ve netâiciyle karşı karşıya gelip, bir vaziyette, müheyyiç bir zamanda, her zikir ve tesbih, bütün mânâsının tabakatını turfanda ve taravetli ve taze ve genç bir surette ifade ettiği gibi, o inkılâb-ı azîmin tarrakası altında olan insanların bütün hissiyâtını, letâif-i mâneviyesini uyandırmış. Hattâ, vehim ve hayal ve sır gibi duygular hüşyar ve müteyakkız bir surette, o zikir, o tesbihlerdeki müteaddit mânâları kendi zevklerine göre alır, emer."

"İşte, şu hikmete binaen, bütün hissiyatları uyanık ve letâifleri hüşyar olan sahâbeler, envâr-ı imaniye ve tesbihiyeyi câmi olan kelimât-ı mübarekeyi dedikleri vakit, kelimenin bütün mânâsıyla söyler ve bütün letâifiyle hisse alırlardı."

"Halbuki, o infilâk ve inkılâptan sonra, git gide letâif uykuya ve havâs o hakaik noktasında gaflete düşüp, o kelimât-ı mübareke, meyveler gibi, git gide ülfet perdesiyle letafetini ve taravetini kaybeder. Adeta, sathîlik havasıyla kuruyor gibi, az bir yaşlık kalıyor ki, kuvvetli, tefekkürî bir ameliyatla ancak evvelki hali iade edilebilir." (3)

Dördüncüsü: Her hassemizi kendine has bir ibadetle meşgul etmek ve kendine yönelik günahlardan uzak tutmak.

Üstad'ın küfür ve imanın hissiyatımız üzerine dair şu beyanını dikkate alırsak:

"...küfür sebebiyle kulağa ait pek büyük bir nimeti kaybettiklerine işaret edilmiştir. Hattâ kulaktaki zar, nur-u iman ile ışıklandığı zaman, kâinattan gelen mânevî nidaları işitir. Lisan-ı hal ile yapılan zikirleri, tesbihatları fehmeder. Hattâ o nur-u iman sayesinde rüzgârların terennümatını, bulutların nâralarını, denizlerin dalgalarının nağamatını ve hâkezâ yağmur, kuş ve saire gibi her neviden Rabbânî kelâmları ve ulvî tesbihatı işitir. Sanki kâinat, İlâhî bir musikî dairesidir."

"Türlü türlü avazlarla, çeşit çeşit terennümatla kalblere hüznüleri ve Rabbânî aşkları intiba ettirmekle kalbleri, ruhları, nuranî âlemlere götürür, pek garip misalî levhaları göstermekle o ruhları ve kalbleri lezzetlere, zevklere garkeder."

Günahlar veya ibadetler de derecesine göre hissiyatımızı paslandırıyor veya parlatıyor.

Günahların bazı hasselerimiz üzerine tahripkâr etkisini ise şöyle ifade ediyor:

"Hem senin mahiyetine öyle mânevî cihazat ve lâtifeler vermiş ki, bazıları dünyayı yutsa tok olmaz; bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş bir batman taşı kaldırdığı halde, göz bir saç kaldıramadığı gibi; o lâtife, bir saç kadar bir sıkleti, yani, gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâlete dayanamıyor. Hattâ bazan söner ve ölür."(4)

Ve Üstad'ın "**ekmel oruç**" hakkındaki şu beyanını, hayatımızın her anı için hayata geçirmek idealinde olmak gerek:

"... orucun ekmeli ise, mide gibi bütün duyguları, gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihazat-ı insaniyeye dahi bir nevi oruç tutturaktır. Yani, muharremattan, mâlâyâniyattan çekmek ve

---

herbirisine mahsus ubudiyete sevk etmektir. Meselâ, dilini yalandan, gıybetten ve galiz tabirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak; ve o lisanı, tilâvet-i Kur'ân ve zikir ve tesbih ve salâvat ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek; meselâ gözünü nâmahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten men edip, gözünü ibrete ve kulağını hak söz ve Kur'ân dinlemeye sarf etmek gibi, sair cihazata da bir nevi oruç tutturmağıdır.”(5)

Bu tahribat ve sefahet ve câzibedar hevesat zamanında “menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek” demek olan takva, “emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmak” demek olan amel-i salihden daha önemli hale gelmiştir.

“Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için, takvâ bu tahribata karşı en büyük esastır... Böyle kebair-i azîme içinde amel-i salihin ihlâsla muvaffakiyeti pek azdır.” (6)

Yani günahlar içinde ibadete devam etmek de pek müyesser olmuyor zaten. Günahların, insanın ibadetten aldıkları zevki bozduğundan böylece ibadete set çektiğinden bahseden şu ifadeler de bu konuda ufuk açıdır:

“bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hasıl olan vesveseler, şüpheler -neûzu billâh- mahall-i iman olan bâtın-ı kalbe ilişip imanı zedeler ve imanın tercümanı olan lisanın zevk-i ruhanîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.” (7)

Dipnotlar:

- (1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Zeylül Habbe](#)
- (2) bk. [Sözler, Yirmi Yedinci Söz.](#)
- (3) bk. [Sözler, Yirmi Yedinci Söz Zeyli.](#)
- (4) bk. [Lem'alar, On Yedinci Lem'a.](#)
- (5) bk. [Lem'alar, Yirmi Dokuzuncu Lem'a, İkinci Kısım.](#)
- (6) bk. [Kastamonu Lahikası, \(103. Mektup\)](#)
- (7) bk. [Lem'alar, İkinci Lem'a.](#)